

De ervaringen van ISK leerlingen op de ondersteuning van de sociale omgeving bij het maken van loopbaankeuzes

Student: T. A. Bal (S4081579)

Begeleidster: Prof. dr. Hanke Korpershoek

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

02-06-2023

Abstract:

Making informed career choices can be challenging for ISK (International Transition Class) students. This study aimed to explore how ISK students perceive the support provided by their social environment in making career decisions. A qualitative research approach was employed, involving 12 ISK students. Three groups of four ISK students from two schools were interviewed. The interviews were conducted using a group interview format. The findings of this study highlight the diverse experiences of ISK students regarding the support received from their social environment in making career choices. The level of parental support was found to be limited due to language barriers and a lack of knowledge about the Dutch education system. Additionally, the students expressed a strong need for more information and guidance from schools regarding further career options.

Inleiding

In het voortgezet onderwijs wordt de basis gelegd voor het vervolgonderwijs en verdere loopbaankeuzes. Scholen in het voortgezet onderwijs bevatten een onderwijsprogramma waarbij loopbaanoriëntatie (LOB) en het begeleiden van leerlingen een belangrijk onderdeel is. Dit onderwijsprogramma is gericht op het ontwikkelen van loopbaancompetenties, en op een brede oriëntatie op de studie- en beroepskeuze en de arbeidsmarkt. Het uiteindelijke doel is dat leerlingen een weloverwogen keuze kunnen maken uit het aanbod van vervolgopleidingen en loopbaankeuzes (Korpershoek et al., 2022). Hoewel het voor Nederlandse jongeren vaak lastig blijkt om een weloverwogen keuze te maken (Neuvel & van Esch, 2010b), is dit voor leerlingen op ISK (Internationale Schakelklas) scholen mogelijk nog moeilijker (Rana et al., 2011).

De ISK scholen zijn bestemd voor leerlingen van uiteenlopende leeftijden, voornamelijk leerlingen van 12 tot 18 jaar. Dit zijn leerlingen die de Nederlandse taal niet of nauwelijks beheersen. De voornaamste taak voor ISK-afdelingen is anderstalige leerlingen voor te bereiden op het Nederlandstalige (reguliere) onderwijs (JINC, 2021). De ISK scholen behoren een brug te vormen tussen de onderwijsvormen uit het land van herkomst en Nederland. Er zijn drie verschillende leerroutes die de ISK leerlingen kunnen volgen en die bepalend zijn voor de doorstroom naar het regulier onderwijs. Een gezamenlijk besluit van de leerling, school en ouders of verzorgers bepaalt welke leerroute er gevolgd wordt en welke het best bij de leerling aansluit. Via de ongeveer 2 jaar durende leerroute wordt het voor deze jongeren mogelijk gemaakt om een weloverwogen keuze te maken uit het aanbod van vervolgopleidingen en loopbaankeuzes (LOWAN, 2023). Volgens het rapport van Kennisrotonde (2018) is echter een ISK-traject van 1 à 2 jaar vermoedelijk te kort voor het grootste deel van de ISK-leerlingen in Nederland. Dit betekent dat ze waarschijnlijk niet genoeg tijd hebben om op een niveau te komen waar ze qua cognitieve capaciteiten eigenlijk aan zouden kunnen voldoen, maar waarvoor ze de Nederlandse taal nog niet goed genoeg beheersen. De kans dat ze deze achterstand in het reguliere onderwijs alsnog inhalen zonder aanvullende interventies is klein. Volgens het langlopende longitudinaal onderzoek in de Verenigde Staten van Thomas & Collier (2017) heeft deze groep leerlingen veel meer tijd nodig om op hetzelfde gemiddelde niveau te komen als hun leeftijdgenoten die niet de instructietaal hebben hoeven leren. Deze onderzoekers concludeerden dat leerlingen in de leeftijdsgroep van 5 tot en met 18 jaar minimaal 5 à 6 jaar tijd nodig hebben (met daarbij minimaal de helft van de instructietijd in hun eerste taal) om op hetzelfde gemiddelde niveau

te komen als hun leeftijdgenoten die niet de instructietaal hebben hoeven leren.

Voor alle ISK leerlingen geldt dat zij op veel vlakken opnieuw moeten beginnen, niet alleen moeten zij wennen aan een nieuw land, maar ook aan een nieuw schoolsysteem. Door hun migratie hebben zij doorgaans een breuk in hun schoolloopbaan, die opgelopen kan zijn tot een aantal jaar (LOWAN, 2023). De leerlingen beschikken over het algemeen over weinig of tot geen kennis van het onderwijssysteem en de beroepsmogelijkheden in Nederland (Petit et al., 2013). Ze lopen tegen een taalbarrière aan omdat de informatie over de studie en beroepskeuzes vaak alleen in het Nederlands beschikbaar is, waardoor ze over het algemeen zelf niet machtig zijn om informatie op te kunnen zoeken over de mogelijkheden en loopbaankeuzes (Bakker et al., 2017). Het onderzoek van Khawaja & Wotherspoon (2022) richtte zich op de uitdagingen en kansen voor immigrantenleerlingen bij het ontwikkelen van hun loopbaan en het nemen van loopbaanbeslissingen. Zij onderzochten verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op de loopbaanontwikkeling van immigrantenleerlingen en bieden inzichten in hoe onderwijsinstellingen en loopbaanbegeleiders deze leerlingen kunnen ondersteunen door bijvoorbeeld: de leerling te erkennen, cultureel sensitief te benaderen, tegemoet te komen aan de behoeften van leerlingen, het personeel te trainen en het aanbieden van counseling. Dit is belangrijk omdat leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond vaker kiezen voor opleidingen met een ongunstig arbeidsmarktperspectief, vroegtijdig het onderwijs verlaten of switchen van opleiding (Petit et al., 2013). Er kan volgens Reitz (2007) een zogenaamd ‘immigrant entry effect’ ontstaan waarbij het gebrek aan kennis over de arbeidsmarkt en het gebrek aan taalvaardigheid in de voor hun nieuwe samenleving ervoor kan zorgen dat migranten hoogstwaarschijnlijk op een lager niveau dan autochtonen zullen starten.

In dit onderzoek gaan we dieper in op hoe leerlingen van ISK scholen de ondersteuning van de sociale omgeving ervaren bij het maken van loopbaankeuzes. Wat betreft de sociale omgeving wordt in dit onderzoek gericht gekeken naar de school waar deze leerlingen op zitten en hun ouders. In het algemeen worden leerlingen beïnvloed bij het maken van een weloverwogen keuze door bepaalde verwachtingspatronen in hun directe omgeving of door verschillen tussen de school- en thuiscultuur (El Hadioui et al., 2019; Van Esch et al., 2011). Dit geldt nog meer voor leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond (De Koning et al., 2010). Dit kan zich uiten in verwachtingspatronen van ouders over welke beroepen geschikt zijn voor ‘ons soort mensen’, vakgebieden of beroepen die typisch voor jongens of meisjes zouden zijn en beroepen met een hoge of lage status. Ook kunnen ouders soms weinig ruimte geven voor eigen keuzes en wensen van hun kinderen of

een negatief beeld hebben van bepaalde beroepsrichtingen (De Koning et al., 2010). Dit kan komen doordat ook familie, vrienden en kennissen van de leerlingen minder toegang hebben tot de onderwijs- en beroepsmogelijkheden (Petit et al., 2013). In het onderzoek van Petit et al. (2013) stellen ze dat de kwaliteit van de schoolloopbaanbegeleiding sterk kan variëren en dat niet-westerse allochtone leerlingen soms belemmerd kunnen worden door bepaalde verwachtingen of vooroordelen vanuit school of de thuissituatie. Dit kan worden versterkt door beperkte communicatiemogelijkheden tussen de school en het gezin. Ouders kunnen hierdoor minder betrokken zijn bij hun kinderen als het gaat om schoolzaken, waardoor deze leerlingen minder steun bij loopbaankeuzes kunnen ontvangen (Van Esch et al., 2011). Dit kan ook blijken bij ouders van ISK-leerlingen doordat zij vaker te maken hebben met een taalbarrière en, of minder kennis over de onderwijs- en beroepsmogelijkheden. Juist bij deze groep kunnen de ouders van waarde zijn in het keuzeproses van jongeren, omdat hun voorkeuren en culturele waarden een belangrijke rol kunnen spelen bij de loopbaankeuzes van jongeren (Van Esch et al., 2011). Ook moeten jongeren volgens het onderzoek van El Hadioui et al., (2019) over het algemeen om leren gaan met conflicten en verschillen tussen de thuis- en schoolcultuur. Leerlingen kunnen op school een andere cultuur ervaren dan die zij thuis wellicht gewend zijn, dit kan resulteren in interne conflicten, waarbij de leerling kan worstelen met de verschillende culturen waar hij onderdeel van uitmaakt. Er moet dus rekening worden gehouden met de specifieke behoeften en situaties van deze leerlingen en hun ouders. Het onderzoeksrapport van Bilgili (2019) geeft een uitgebreid overzicht van de Nederlandse onderwijsbeleidsbenaderingen voor de integratie van kinderen met een migratieachtergrond, met bijzondere aandacht voor degenen die recentelijk in Nederland zijn aangekomen. Het artikel concludeert dat de Nederlandse overheid en scholen veel aandacht besteden aan de integratie van immigrantenkinderen in het onderwijs. Er worden verschillende programma's en maatregelen ingezet om deze kinderen te ondersteunen en te helpen bij het behalen van onderwijsprestaties. Dit onderzoeksrapport toont aan dat de Nederlandse onderwijsbeleidsbenaderingen de verschillen tussen de thuis- en schoolcultuur willen verkleinen door de leerlingen meer te laten integreren in Nederland.

Onderzoek naar ISK scholen en zijn leerlingen is van belang omdat dit nog een vaak onderbelichte doelgroep is. Er is veel onderzoek gedaan naar keuzebegeleiding (de Koning et al., 2010), loopbaanoriëntatie (Mittendorff, 2007) en loopbanen voor jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond (Bisschop et al., 2021), maar de doelgroep ISK leerlingen blijft nog vaak onderbelicht. Dit resulteert zich in het gebrek aan informatie over hoe deze ISK leerlingen maximaal kunnen worden ondersteunt en hoe zij de ondersteuning ervaren. Ook

kan het onderzoek beleidsmakers en onderwijsinstellingen helpen bij het verbeteren van de ondersteuning voor nieuwkomers bij het maken van loopbaankeuzes. Als uit het onderzoek blijkt dat de huidige ondersteuning ontoereikend is, kan het bijvoorbeeld leiden tot nieuwe interventies of programma's die de loopbaanontwikkeling van nieuwkomers ondersteunen.

Daarom wordt er in deze scriptie in kaart gebracht hoe leerlingen van ISK scholen de ondersteuning van de sociale omgeving ervaren bij het maken van loopbaankeuzes. En wordt de onderzoeksvraag bij dit onderzoek als volgt gesteld: "Hoe ervaren leerlingen op ISK scholen de ondersteuning van de sociale omgeving bij het maken van loopbaankeuzes?". In dit onderzoek kijken we alleen naar de ondersteuning van ouders of verzorgers en de ondersteuning vanuit school.

Methode

Onderzoeksdesign

Er is sprake van een kwalitatief onderzoek, waarbij gebruik is gemaakt van focusgroepinterviews. Dit design is geschikt voor deze doelgroep omdat Nederlandstalige vragenlijsten vanwege de taalbarrière mogelijk geen betrouwbaar beeld kunnen opleveren en er bovendien bij interviews doorgevraagd kan worden om bepaalde antwoorden te verduidelijken (Opdenakker, 2006).

Participanten

De doelpopulatie van dit onderzoek betreffen leerlingen van ISK scholen en de onderzoekspopulatie bevat 3 groepjes leerlingen van 2 scholen in het midden van Nederland. Er zijn totaal 12 leerlingen geïnterviewd, waarbij er in elk groepje 4 leerlingen aanwezig waren. Er is gebruik gemaakt van de interviewdata uit het Innovationlab project. De deelnemende scholen zijn geworven via de professionele netwerken van de projectmedewerkers. Hierbij is gebruik gemaakt van een doelgerichte steekproef namelijk ISK scholen die de IMC Weekendschool interventie uitvoerden. De scholen hebben zelf de leerlingen geselecteerd die benaderd konden worden voor dit onderzoek. Een belangrijk criterium hiervoor was dat leerlingen zich mondeling in het Nederlands voldoende konden uitdrukken om aan het interview deel te nemen, en dat de leerlingen ongeveer 2 jaar lang het ISK onderwijs volgen.

Onderzoeksinstrument

Er is een interviewleidraad door het projectteam ontwikkeld en getest om de ervaringen van leerlingen met betrekking tot het maken van loopbaankeuzes in kaart te

brengen. In dit onderzoek wordt ingezoomd op de sociale omgeving van leerlingen op ISK scholen en hoe zij de ondersteuning ervoeren van zowel de school als de ouders/verzorgers. Thema's die uit het interviewleidraad in dit onderzoek worden gebruikt zijn; ondersteuning vanuit school en de ondersteuning door ouders/verzorgers. Hierbij zijn de volgende vragen meegenomen in dit onderzoek. De vragen zijn in deze volgorde gesteld: "Bij wie kunnen jullie op school terecht met vragen over de keuze van een vervolgopleiding? Wie maakt hier wel eens gebruik van?", "Wat kan de school doen om leerlingen beter te helpen bij deze keuze?", "Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?", "Waar hebben jullie het dan over?", "Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze?, Hoe dan?", "Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?" en "Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?"

Procedure

De interviews zijn door twee projectmedewerkers afgenomen in de vorm van focusgroepen op school. De gesprekken waren semi-gestructureerd, waarbij de interviews meer in de vorm van een groepsgesprek dan een interview hebben plaatsgevonden. Voorafgaand aan dit onderzoek hebben de participanten en bij leerlingen <16 jaar ook de ouders/verzorgers een informatiebrief ontvangen (met een verkorte versie speciaal voor ouders/verzorgers die de Nederlandse taal beperkt machtig waren) en volgens een toestemmingsformulier ondertekend en is er toestemming gevraagd om het interview op te mogen nemen. De gesprekken zijn face-to-face gevoerd. De interviews duurden elk ongeveer een les uur.

Data-analyse

De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd door onderzoekers van het InnovationLab project van de Rijksuniversiteit Groningen. De transcripten zijn door de projectleider gepseudonimiseerd door namen van leerlingen te vervangen door pseudoniemen. Vervolgens is er geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse van Braun & Clark (2006) met behulp van het programma ATLAS.ti, waarbij gebruik is gemaakt van een codeboom. Er is eerst literatuur gelezen om bekend te zijn in de onderzoek context. Hierdoor zijn er twee hoofdcodes ontstaan: 'Ondersteuning van school' en 'Ondersteuning van ouders en verzorgers'. De hoofdcodes 'Ondersteuning van school' heeft hierbij twee subcodes:

‘Informatie (voldoende)’ en ‘Informatie (niet of weinig)’. Bij de hoofcode ‘Ondersteuning van ouders en verzorgers’ zijn er vier subcodes toegevoegd: ‘Meningen (bevestigen)’, ‘Meningen (niet bevestigen)’, ‘Hulp (voldoende)’ en ‘Hulp (niet of weinig)’. Dit zijn codes die door middel van een deductieve manier zijn gecodeerd door het lezen van bijbehorende literatuur over dit onderwerp. Hierna zijn de transcripten een paar keer doorgelezen. Het is zeer belangrijk om in deze fase van de analyse de transcripten keer op keer te herlezen (Elo & Kyngäs, 2008). Daarna werden betekenisvolle passages in de transcripten gecodeerd met een label die de inhoud beschrijft. Hierna is gekeken of er bepaalde patronen waren in de codes en hun betekenis. Dit werd nauwkeurig gecontroleerd of dit te maken had met het beantwoorden van de onderzoeksvraag en of er niet eventueel gegevens zijn overgeslagen. Dit leidde tot het toevoegen van twee subcodes bij de hoofdcode ‘Ondersteuning van school’, de toegevoegde codes waren: ‘Betrokkenheid (wel)’ en ‘Betrokkenheid (niet of weinig)’. De toegevoegde codes zijn gecodeerd door middel van een inductieve manier door het lezen van de transcripten en het daarna toe te voegen aan de codeboom. Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de data-analyse te controleren is de Cohens kappa uitgerekend, waarbij er één interview door twee personen is gecodeerd met de hierboven genoemde codeboom. Dit gaf een waarde van 0.84 en betekent dat er een goede overeenstemming was bij het coderen van deze transcripten. De overige transcripten zijn daarop door één persoon gecodeerd.

Resultaten

In tabel 1 zijn de kenmerken van de participanten beschreven.

Tabel 1
Kenmerken leerlingen

	Leeftijd	Geslacht	Moedertaal/afkomst	Tijd op de ISK
R1	13jr.	Meisje	Arabisch	N.B.
R2	14jr.	Jongen	Turk	+/- 2jr.
R3	14jr.	Meisje	Portugees	1jr. en 6mnd.
R4	14jr.	Jongen	Vietnamees	2 jr.
R5	16+jr .	Jongen	Eritrea	1jr. en 6mnd.
R6	16+jr.	Jongen	Egypte	1jr. en 3 mnd.
R7	16+jr.	Jongen	Gambia	1jr.
R8	16+jr.	Jongen	Syrië	1jr.
R9	N.B.	Meisje	Pools	1jr. en 8mnd.
R10	N.B.	Jongen	Turks	8mnd.
R11	17jr.	Meisje	Turks	7mnd.
R12	N.B.	Jongen	Arabisch	+/- 1jr.

Tabel 1 laat zien dat er een diverse groep aan leerlingen is geïnterviewd. Dit heeft betrekking op de leeftijd, geslacht, afkomst en moedertaal van de leerlingen. Hoe lang de leerlingen op de ISK school zitten verschilt tussen de 1 à 2 jaar. De leerlingen groepen die geïnterviewd werden bestonden uit R1 tot en met R4, R5 tot en met R8 en R9 tot en met R12.

Ondersteuning van school

In deze paragraaf komen de onderwerpen betrokkenheid en informatie van de school aan bod.

Betrokkenheid

De ISK scholen laten in verschillende mate betrokkenheid zien bij hun leerlingen. Er werd door de interviewer gevraagd of de leerlingen in gesprek zijn gegaan met school over hun toekomst. In de interviews kwam naar voren dat dit per leerling kan verschillen. De volgende leerlingen laten weten dat zij hierover in gesprek zijn geweest. R2: *“Ik heb één keer zelf met hem gesproken en twee keer met m'n ouders. We hebben wel over de toekomst gepraat en ook met mijn cijfers.”* en R4: *“Eigenlijk ook zelfde met [R2], we gaan over cijfers, over mijn nieuwe school, over mijn advies.”* Bij één leerling was de school betrokken bij het helpen met het aanmelden voor een nieuwe school waarover de leerling van zijn vrienden had gehoord. R11: *“ehm met mijn mentor niet, het was niet te lang maar ik had heb deze schakeljaar van mijn vrienden gehoord.”* en *“ja ik heb daar erover verteld en zij zei: ja wij kunnen proberen en wij hebben gewoon in [plaatsnaam], [plaatsnaam] is dichtbij bij mijn huis. En wij hebben aangemeld. Wij hebben ook gevonden er is er een opendag is. Ik ging met mijn ouders en ik vind het goed en ik de intake toetsen gemaakt.”* maar toen de interviewer doorvroeg of de mentor mee was geweest naar de intake gesprekken, antwoordde R11 met: *“nee”*. Zo liet R11 ook bij de vraag of zij nog tips hadden voor de school weten dat ze gezamenlijk met school naar opendagen van het MBO zouden willen. De leerling antwoordde op de reactie van de interviewer: *“maar dat kan jezelf doen”* namelijk met: R11 *“nee alleen helemaal met school of helemaal met onze staatsexamengroep naar mbo [plaatsnaam] of naar mbo [plaatsnaam]”*. Voor de rest laat een leerling weten dat zij nog niet met school hebben gepraat over hun toekomst en mogelijke loopbaankeuzes. R3: *“ehm nog niet, alleen over mijn cijfers.”* Ook kunnen de scholen volgens de leerlingen meer betrokken zijn bij het in contact brengen met beroepen voor hun volgende loopbaankeuzes. R2: *“behalve IMC ja. Meer informatie geven dat is eigenlijk hetzelfde. En ik wil nog even iets zeggen, meer over*

naar kantoren gaan waar ze werken. Niet alleen op school informatie krijgen maar we kunnen wel naar politiebureau ofzo gaan om te kijken wat ze doen.”

Informatie

Bijna alle leerlingen gaven aan dat ze te weinig of geen informatie kregen over verdere loopbaankeuzes. De meeste leerlingen antwoordden op de vraag of ze samen met school over de toekomst en verdere loopbaankeuzes hebben gepraat bijna allemaal hetzelfde (R1, R3, R4, R9, R11 en R12). R4: *“nee”*, R9: *“ja niet zoveel, misschien beetje maar echt klein beetje”*. Sommige leerlingen gaven aan dat het Nederlandse schoolsysteem moeilijk te begrijpen was voor nieuwkomers. R6: *“ik bedoel vooral voor mensen die hier nieuw kwamen”*. Bij de vraag of ze tips hebben voor de school om hun school te verbeteren kwam voornamelijk naar voren dat ze behoefte hebben aan meer informatie over mogelijkheden in studiekeuze en de inhoud van de mogelijke opleidingen die zij willen volgen (R1, R2, R4, R5, R6, R7, R8, R11 en R12). R8: *“bij opleidingen mbo wat moeten wij doen na isk”*, R11: *“ik wist niet dat zijn weg dat ik kan naar een hbo gaan. Ik dacht ik kan alleen naar mbo”*, R11: *“ja, wij hebben niet uitgelegd over mbo 4, 3 of 2. Alleen entree maar wij gaan niet naar entree”*, R12: *“ja dus als ik naar mbo wil gaan bijvoorbeeld, dus ja veel dingen kan ik niet. Ja, zoals, vakken en zo ja, dus ik wil. Ik wil meer informatie over eigen opleiding.”* en R12: *“ja bijvoorbeeld mijn mentor vertellen ook over mijn opleiding”*. De leerlingen laten weten dat de school aan meer aandacht aan LOB moet besteden (R1, R2, R4, R5, R6, R7, R8, R11 en R12). Op de vraag “en je wil meer lob echt doen?” antwoordt R11: *“ja 1, 1 uur per week is genoeg”*. Dit kan volgens leerlingen te bewerkstelligen zijn door over beroepen te praten. R1: *“meer over, meer lessen over beroepen en vaak over praten zodat wij gewoon meer weten van wat wij interessant vinden.”*, R6: *“ja meer beroepopties, alles, meer beroepopties krijgen van imc, wat vinden leuk”*, R7: *“ja meer opties van beroepen van ik weet niet hoeveel”* en R9: *“mensen van verschillende beroepen komt naar onze school en vertellen over de beroep”*. Echter geven enkele leerlingen aan dat zij door school in hun ogen voldoende worden geholpen bij het verkrijgen van informatie over hun toekomst en mogelijke loopbaankeuzes. R3: *“ja maar eigenlijk doe je dat wel met IMC”* en R9: *“eh eh ik heb, ik was op de afspraak, ik weet het niet wat was dat. Dat was niet gemeente. Van school, maar omdat ik was vaak niet op school en ik heb een afspraak bij iets van school en zij zeggen dat ja, misschien, ik kan die doen.”*

Ondersteuning van ouders en verzorgers

In deze paragraaf komen de onderwerpen hulp en meningen van ouders en verzorgers aan bod.

Hulp

Alle leerlingen gaven aan dat ze hulp krijgen van hun ouders en verzorgers met betrekking tot hun toekomst en loopbaankeuzes (R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10, R11 en R12). Dit kwam tot uiting door middel van gesprekken voeren over school, hun toekomst, loopbaankeuzes, gezamenlijk naar open dagen gaan en gezamenlijke mentor gesprekken bijwonen. Bij de vraag of er gesprekken op school plaatsvonden die gingen over hun toekomst antwoorden veel leerlingen dat hun ouders hier bij waren (R1, R2, R3, R4, R10 en R12). R2: *“Ik heb één keer zelf met hem gesproken en twee keer met m'n ouders. We hebben wel over de toekomst gepraat en ook met mijn cijfers.”* en *“R4: Eigenlijk ook zelfde met [R2], we gaan over cijfers, over mijn nieuwe school, over mijn advies.”* Ook is er een leerling gezamenlijk met zijn ouders naar een open dag van een school geweest. R11: *“Wij hebben ook gevonden er is er een opendag is. Ik ging met mijn ouders en ik vind het goed en ik de intake toetsen gemaakt”*. Ouders lieten ook zien dat ze betrokken waren bij hun kinderen door middel van het vragen naar cijfers, motiverende gesprekken of het geven van tips. R3: *“ehm nog niet, alleen over mijn cijfers.”*, R1: *“Hij zegt ja, je kunt het wel worden, maar je moet wel echt hard studeren en ja je best doen totdat je gewoon vmbo of gewoon ja kunt halen enzo.”*, R4: *“ja maar hij kan wel tip voor mij geven hoe kan ik die leren”* en R10: *“wat is goed voor mij, wat is slecht voor mij en wat kan ik goed doen en wat kan ik niet goed doen.”* En de leerlingen gaven aan dat ze afzonderlijk van school ook met hun ouders over de toekomst en hun loopbaankeuzes praten. R6: *“ja heel veel. Heel veel ja over mijn toekomst.”*, R7: *“Ja, ik praat met mijn ouders over mijn toekomst. Maar ja, mijn toekomst. Wat ik wil doen is meer over hobby is niet echt beroep. Ja, maar ja, ik praat met de meeste over de accountant, met mijn vader, over accountant ja.”*, R9: *“ja ik heb gepraat met mijn moeder over wat moet ik doen als ik blijf hier of ik kom terug naar Polen, met mijn vader ook. Maar hij woont in Polen.”* en R12: *“Ja, over opleiding, over wat ik precies wil doen, alles ik klaar ben met mbo wat moet ik doen daarna dus”*. Het praten over hun toekomst met hun ouders werd in één van de interviews nogmaals bevestigd door de interviewer. Interviewer: *“ja. Eh oke dan hebben we nog een paar vragen over jullie ouders of verzorgers ik weet niet zijn jullie hier met je ouders? Ja? Praat je wel eens met je ouders over wat je na school wil gaan doen, dus over je*

toekomst? Ja, iedereen zegt van ja, ja.” Ook gaf een leerling aan dat zijn ouders ervaring hebben gehad met het Nederlandse schoolsysteem. R2: *“ja ik praat heel veel met mijn ouders want ze hebben ook opleiding gehad in Nederland ehm en ze weten wat ik moet kunnen doen. En ja, ze geven tips, want ze hebben ook die opleiding gehad, dus mijn moeder heeft MBO-vier en mijn vader ook.”* Er werden ook voorbeelden gegeven dat de mate van de hulp die de ouders of verzorgers konden bieden aan hun kinderen beperkt was. Dit kwam voornamelijk tot uiting door het gebrek aan kennis over het Nederlandse onderwijssysteem en het gebrek aan het taalvermogen van de ouders van de Nederlandse taal. R1: *“mijn moeder weet niet echt zoveel over beroepen”*, R4: *“eigenlijk niet want mijn vader weet niet, kan geen Nederlands”*, R4: *“zelfde, want kijk, ik doe helemaal zelf, zelfstandig zeg maar. Kies middelbare school ik doe helemaal zelfstandig, mijn vader kan niets doen want hij weet niks over Nederland.”*, R7: *“Mijn moeder, maar mijn moeder begrijpt niet veel over deze soort dingen.”*, R11: *“Ja, maar mijn vader of mijn moeder weten niet alles over Nederlandse schoolsysteem want Turkse schoolsysteem is heel anders. Ja, en mijn vader zegt dat ook. Je moet naar universiteit gaan, want zij weten niet precies wat een HBO zijn, want er is alleen een universiteit in Turkije. Ja, en ik zeg ja, je kunt allebei soorten goeie banen vinden in HBO ook. Ik probeer om zij te uitleggen wat HBO is.”*

Meningen

Er kwam naar voren dat de meeste leerlingen advies vroegen aan hun ouders over hun toekomst. Eruit bleek dat ze hier ook waarde aan hechten en het advies van hun ouders ook belangrijk achtten (R1, R2, R3, R5, R6, R7, R9, R10 en R12). R2: *“Maar ik vind het wel goed om tips te geven van ouders en ja want ze beginnen ook over deze, die opleidingen hebben. Ze zijn ook deze weg gegaan ja dus ze weten meer dan ons”*, R5: *“ja ik praat vaak met mijn vader over mijn toekomst. Hij vindt dat ik elektricien moet worden”*, R11: *“ja het is goed om iemand mee te ehm support”* en R12: *“ja daar vind ik belangrijk, want ja, meer ervaring dan ik”*. Een ander voorbeeld is dat een leerling eigenlijk weer terug naar Polen wilde, maar na het advies van zijn moeder van gedachten was veranderd. R9: *“eh ja omdat ja ik ben jong en ik wil leef in Polen, ik wil daar wonen en ik wil niet hier blijven. Maar ja, ik denk nu, het is verplicht, is beter om diploma te halen.”* Uit de interviews bleek niet alleen dat de kinderen de meningen van de ouders bevestigden en belangrijk achtten, maar dat de ouders ook de meningen van hun kinderen steunden (R6, R7, R10, R11 en R12). R6: *“eh ja over welke opleiding die ik ga volgen, zij ondersteunt mij.”* en R11: *“ja ik ik moet zelf beslissen wat moet*

ik doen. Ja het is mijn baan, niet zijn". Er waren ook enkele leerlingen die aangaven dat ze het advies wel meenamen maar ook naar zichzelf luisterden. R3: *"hetzelfde als ja. Ik vind het niet zo belangrijk maar ja soms als je advies wilt, dan vraag ik wel aan mijn ouders, maar niet zo belangrijk"* en R9: *"Ik vind dat niet belangrijk, maar ik weet dat eh zij is ouder en meer slim dan mij en zij weet dat. Wat is goed voor mij? Daarom ik denk: ja, beetje goed en beetje niet goed."* Maar de meeste leerlingen bepalen hun toekomst zelf door te kijken wat zij wel en niet leuk vinden. R1: *"Ze kunnen ook mij tips geven en zo maar, maar uiteindelijk kies ik wel dan zelf voor wat voor beroep ik wil doen enzo"*, R2: *"ja zelfde, ik kies ook zelf de richting, mijzelf."*, R5: *"ja ik doe wel, ik doe wat ik wil"*, R7: *"Ja, maar ook zij kan iets willen. Voor mij, dat wil ik niet ja, want ik wil dat, ik vind dat niet leuk."*, R11: *"als zij zegt: je kan niet doen, je kan niet deze baan doen, en ik kan niet hem luisteren daar, want zij kan niet deze baan doen. Ik ga."* En één leerling liet merken dat de mening van de ouders niet werd meegenomen door het gebrek aan kennis van het onderwijs in Nederland bij de ouders. R4: *"zelfde, want kijk, ik doe helemaal zelf, zelfstandig zeg maar. Kies middelbare school ik doe helemaal zelfstandig, mijn vader kan niets doen want hij weet niks over Nederland."*

Conclusie en discussie

Uit het onderzoek naar de ervaringen van leerlingen op ISK-scholen met betrekking tot de ondersteuning van hun sociale omgeving bij het maken van loopbaankeuzes, zijn enkele belangrijke bevindingen naar voren gekomen. Allereerst kunnen we vaststellen dat de betrokkenheid van de school bij de loopbaankeuzes van de leerlingen varieerde. Sommige leerlingen kregen actieve hulp bij het uitzoeken van verdere loopbaankeuzes, terwijl andere leerlingen zelf het initiatief moesten nemen door uit zichzelf in gesprek te gaan met school over hun loopbaanmogelijkheden. Dit terwijl uit onderzoek blijkt dat deze leerlingen over het algemeen over weinig kennis van het onderwijssysteem en de beroepsmogelijkheden in Nederland beschikken (Petit et al., 2013). Daarnaast kunnen leerlingen tegen een taalbarrière aan lopen waardoor ze over het algemeen zelf niet machtig zijn om informatie op te kunnen zoeken over de mogelijkheden in loopbaankeuzes (Bakker et al., 2017). Het is daarom van belang dat de ISK scholen deze leerlingen met een proactieve rol gaan begeleiden, omdat zij al met vele uitdagingen moeten omgaan als immigrantenleerlingen, zoals een taalbarrière, culturele verschillen, sociaal-emotionele factoren en een onderwijsskloof (Khawaja & Wotherspoon, 2022). Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de leerlingen behoefte hebben aan begeleiding bij alle stappen die zij moeten ondernemen

om hun verdere loopbaankeuze te bepalen. Dit kan volgens de leerlingen worden bewerkstelligd door gezamenlijk naar opendagen te gaan of het meer in contact worden gebracht met beroepen voor hun verdere loopbaankeuzes. De leerlingen die geïnterviewd werden bevonden zich in verschillende leeftijden. Het verschil in hoe de leerlingen de steun ervoeren bij de begeleiding in verdere loopbaankeuzes kan te maken hebben met de leeftijd waarin zij zich bevinden en wat hun verdere vervolgstappen zijn in de toekomst. Dit kan te maken hebben of zij naar het regulier voortgezet, middelbaar beroeps of hoger onderwijs zullen gaan. De loopbaanroute die deze leerlingen gingen volgen bepaalde in de interviews waarschijnlijk mede waar hun behoeften lagen aan ondersteuning. De leerlingen die naar het regulier voortgezet onderwijs gingen na de ISK zullen vermoedelijk meer behoefte hebben aan verkenning van interesses en vaardigheden om een passend profiel en vakken te kunnen kiezen, terwijl de leerlingen die naar beroeps of hoger onderwijs gaan meer behoefte hadden aan verkenning van vervolgonderwijs- en carrièremogelijkheden.

Daarnaast bleek dat alle leerlingen meer behoefte hadden aan informatie over verdere loopbaankeuzes. De leerlingen krijgen in zekere mate ondersteuning door middel van de interventie IMC on tour of gesprekken met hun begeleider op school. Maar door het gebrek aan kennis als nieuwkomer over het Nederlandse schoolsysteem lijkt er behoefte aan meer uren voor LOB op de ISK scholen. De behoefte van de leerlingen aan meer LOB uren op school onderstreept het belang van het verstrekken van uitgebreide en toegankelijke loopbaanbegeleiding op ISK-scholen. Door de leerlingen beter te informeren over verschillende loopbaanmogelijkheden en stappen die ze kunnen nemen om hun doelen te bereiken, kunnen ze doelgerichter keuzes maken voor hun toekomst (Khawaja & Wotherspoon, 2022).

Voor ISK leerlingen blijkt dat ouders en verzorgers een belangrijke rol spelen in het begeleiden van hun kinderen. Alle leerlingen gaven aan dat ze hulp krijgen van hun ouders en verzorgers met betrekking tot hun toekomst en verdere loopbaankeuzes. Deze ondersteuning werd zichtbaar door middel van gesprekken over school, toekomstplannen, loopbaankeuzes, gezamenlijke bezoeken aan open dagen en gezamenlijke mentor gesprekken. Toch zijn er ook enkele problemen geïdentificeerd met betrekking tot de hulp die ouders en verzorgers kunnen bieden aan hun kinderen. Een belangrijk aspect is het gebrek aan kennis over het Nederlandse onderwijssysteem (Petit et al., 2013). Dit kan ouders belemmeren om hun kinderen volledig te ondersteunen bij het maken van loopbaankeuzes (Van Esch et al., 2011). Het gebrek aan goede ondersteuning van ouders bij het maken van loopbaankeuzes werd door enkele leerlingen benoemd tijdens het interview. Daarnaast kan het taalvermogen van ouders, met

name als ze de Nederlandse taal niet voldoende beheersen, een barrière vormen bij het effectief communiceren en begrijpen van informatie over loopbaankeuzes (Bakker et al., 2017). Enkele leerlingen gaven in de interviews aan dat het gebrek aan taalvermogen van de ouders daadwerkelijk een rol speelde bij de mate van ondersteuning die zij hun kinderen konden bieden bij het maken van een verdere loopbaankeuze.

De meerderheid van de leerlingen gaf aan advies te vragen aan hun ouders over hun toekomst, en waarde te hechten aan dit advies. Ondanks het advies van hun ouders en het op prijs stellen van deze ondersteuning, blijkt dat de meeste leerlingen hun eigen toekomst willen bepalen door te kijken naar hun eigen voorkeuren en interesses. Dit werd echter wel door de ouders ondersteunt. De bevindingen van dit onderzoek werpen licht op de dynamiek tussen leerlingen en hun ouders bij het maken van loopbaankeuzes op ISK-scholen. Het is bemoedigend om te zien dat ouders een betrokken en ondersteunende rol spelen in het loopbaantraject van hun kinderen. Door advies te vragen aan hun ouders, laten de leerlingen zien dat zij waarde hechten aan de mening en ervaring van hun ouders bij het nemen van belangrijke beslissingen over hun toekomst (Van Esch et al., 2011). Het is ook positief om te constateren dat ouders de keuzes van hun kinderen lijken te ondersteunen. Dit suggereert dat ouders een open houding hebben ten opzichte van de ambities en doelen van hun kinderen, en bereid zijn om hen te ondersteunen bij het nastreven van hun eigen gekozen paden. Dit komt niet overeen met de gevonden literatuur waarbij ouders soms weinig ruimte kunnen geven voor eigen keuzes en wensen van hun kinderen of een negatief beeld hebben van bepaalde beroepsrichtingen (Van Esch et al., 2011; El Hadioui et al., 2019; De Koning et al., 2010). Hier is geen duidelijke verklaring voor. Dit is mogelijk te wijden aan de specifieke leerlingen die in dit onderzoek zijn bevraagd of dat er voor sommige deelnemende leerlingen op korte termijn nog geen keuzes gemaakt hoefden te worden, waardoor ouders iets minder stellig kunnen zijn.

Er zijn een aantal beperkingen in dit onderzoek. Eén van de beperkingen is te wijden aan de gehanteerde onderzoeksmethode. Er is gebruik gemaakt van secundaire data. Het gebruik maken van secundaire data kan er voor zorgen dat er niet altijd is doorgevraagd op de thema's die specifiek relevant en informatief waren voor dit onderzoek. Er is geen directe controle geweest over de dataverzameling en de gebruikte methoden tijdens dit onderzoek, waardoor het gebruikte meetinstrument niet perfect aansluit op de onderzoeksvraag. Dit zorgt ervoor dat de nauwkeurigheid, betrouwbaarheid en validiteit van de gegevens moeilijk te beoordelen zijn. Het is belangrijk aanvullend onderzoek uit te voeren om een volledig begrip

van de onderzoeksgebieden te verkrijgen en een vollediger beeld te krijgen van het onderzochte fenomeen.

Er was geen tolk aanwezig tijdens de afgenomen interviews waardoor er mogelijke taalbarrières zijn ontstaan. Het risico bestaat dat de onderzoekers de antwoorden verkeerd hebben geïnterpreteerd evenals de respondenten de vragen verkeerd hebben geïnterpreteerd. Het is van cruciaal belang dat onderzoekers zich bewust zijn van mogelijke vertaal- en communicatieproblemen en de nodige maatregelen treffen om de nauwkeurigheid van de gegevensinterpretatie te waarborgen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van gekwalificeerde tolken of de interviewvragen in de moedertaal van de participanten beschikbaar te hebben tijdens het interview.

Een andere beperking in dit onderzoek is ten aanzien van de steekproef. De gebruikte steekproef is vrij klein. Met een kleine steekproef is het moeilijk om de gevonden resultaten te generaliseren naar een grotere populatie. De steekproef kan niet alle variatie en diversiteit van de doelgroep vertegenwoordigen, waardoor de generaliseerbaarheid van de bevindingen in dit onderzoek beperkt is. Dit kan leiden tot onnauwkeurige of niet-representatieve resultaten. Om in verder onderzoek deze beperkingen te verminderen zal de steekproefgrootte moeten worden vergroot. Een andere beperking van de steekproef is de mate in variëteit aan leeftijden. De leeftijden verschillen van 13 jaar tot leerlingen met een leeftijd ouder dan 16 jaar. Dit betekent dat de leerlingen na de ISK verschillende vervolgstappen zullen maken. Deze leerlingen ontvangen verschillende ondersteuning van school en de ouders of verzorgers. En zijn er verschillende behoeften voor ondersteuning bij de leerlingen. In dit onderzoek is dit niet meegenomen en zal er voor vervolgonderzoek moeten worden gekeken naar de verschillende behoeften van leerlingen per leeftijd en hoe zij dit ervaren.

Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dat leerlingen aangaven dat ze hulp ontvangen van anderen in hun directe omgeving, zoals; vrienden, broers en zussen of andere familieleden (Van Esch et al., 2011). Dit werd in dit onderzoek niet expliciet onderzocht, daarvoor zal vervolgonderzoek dit explicieter moeten uitvragen hoe zij hier de ondersteuning van ervaren. Een ander vervolgonderzoek zou te wijden kunnen zijn aan het interviewen van ouders of verzorgers en hoe zij de ondersteunende rol en moeilijkheden ervaren, omdat dit in dit onderzoek nog onderbelicht is.

De bevindingen van dit onderzoek benadrukken de variërende ervaringen van leerlingen op ISK-scholen met betrekking tot de ondersteuning van de sociale omgeving bij het maken van loopbaankeuzes. Hoewel de mate van ondersteuning van de school verschilde, en ouders een zekere mate van ondersteuning boden, blijkt dat de leerlingen over het

algemeen meer ondersteuning zouden willen om uiteindelijk hun eigen toekomst te kunnen bepalen.

Referentielijst

- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: a longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43, 1775-1791.
<https://doi.org/10.1080/1369183x.2016.1251835>
- Bilgili, Ö. (2019). Policy Approaches to Integration of Newly Arrived Immigrant Children in Schools: The Case of the Netherlands. OECD Education Working Papers, No. 206. In OECD Publishing. OECD Publishing.
- Bisschop, P., Van Kesteren, J., Van der Ven, K., Prevoo, T., Ter Weel, B., Muja, A., De Visser, M., Crul, M., Essanhaji, Z., & Baarda, R. (2021). Naar een betere startpositie op de arbeidsmarkt. Onderzoek naar de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt voor mbo'ers met een migratieachtergrond. SEO, ResearchNed, VU Amsterdam, Rba.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- De Koning, J., Gelderblom, A., & Gravesteijn, J. (2010). Techniek: Exact goed? Het keuzeprocess van allochtone en autochtone leerlingen in het (v)mbo verklaard. SEOR.
- El Hadioui, I., Slootman, M., El-Akabawi, Z., Hammond, M., Mudde, A. L., & Schouwenburg, S. (2019). Switchen en klimmen: over switchgedrag en de klim op de schoolladder in een grootstedelijke omgeving. Uitgeverij Van Genneep.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569>.
- JINC. (2021, 6 oktober). Internationale Schakelklas - JINC.
[https://www.jinc.nl/mijnjinc/jinc-projecten-voor-vrijwilligers/bliksemstage/het-onderwijs/internationale-schakelklas-isk/#:~:text=Een%20Internationale%20Schakelklas%20\(ISK%2C%20ook,2%20jaar%20in%20Nederland%20is.](https://www.jinc.nl/mijnjinc/jinc-projecten-voor-vrijwilligers/bliksemstage/het-onderwijs/internationale-schakelklas-isk/#:~:text=Een%20Internationale%20Schakelklas%20(ISK%2C%20ook,2%20jaar%20in%20Nederland%20is.)
- Kennisrotonde. (2018). Stelt een ISK-traject van maximaal twee jaar jongeren voldoende in staat om de (taal)kennis en vaardigheden te verwerven die ze nodig hebben om in te stromen op het niveau dat past bij hun capaciteiten (van mbo niveau 2 of hoger) en een kwalificatie te behalen?(KR. 428). Den Haag: Kennisrotonde.
- Khawaja, N. G., & Wotherspoon, J. (2022). Learning Challenges of Culturally and Linguistically Diverse Students: A Framework for Psychological Assessment. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 32(2), 254–267.

- Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., & Hermans, A. (2022). Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur. GION onderwijs/onderzoek.
- LOWAN. (2023, 15 april). LOWAN | Ondersteuning onderwijs nieuwkomers - LOWAN. <https://www.lowan.nl/>
- Mittendorff, K. (2007). De kwaliteit van loopbaanbegeleiding in het beroepsonderwijs. In: M. Kuijpers & F. Meijers (Eds.) Loopbaanleren: Onderzoek en praktijk in het onderwijs (pp.171-189). Garant Uitgeverij.
- Neuvel, J., & Van Esch, W. (2010b). Opleidingsniveau en beroepsrichting in de doorstroom van vmbo naar mbo: keuzes en gevolgen voor de schoolloopbaan. ECBO.
- Opdenakker, R. J. (2006). The advantages and disadvantages of qualitative research interviews. *Journal of Education and Practice*, 7(1-2), 73-82. <https://doi.org/10.11648/j.ep.20170201.18>
- Petit, R., Van Esch, W., Van der Meer, M., & Smulders, H. (2013). Kansen en keuzes voor de toekomst. Routes in het onderwijs en naar de arbeidsmarkt van niet-westerse allochtonen. ECBO
- Rana, M., Qin, D. B., Bates, L., Luster, T., & Saltarelli, A. (2011). Factors related to educational resilience among Sudanese unaccompanied minors. *Teachers College Record*, 113, . 2080-2114. Verkregen van <http://www.andysaltarelli.com/wp-content/uploads/2014/02/Rana-Qin-Bates-Luster-Saltarelli-2011.pdf>
- Short, D.J. en Boyson, B.A. (2012). *Helping Newcomer Students Succeed in Secondary Schools and Beyond*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics. https://www.carnegie.org/media/filer_public/ff/fd/fffda48e-4211-44c5-b4ef86e8b50929d6/ccny_report_2012_helping.pdf
- Thomas, W. & Collier, V. (2017). Validating the Power of Bilingual Schooling: Thirty-two Years of Large-scale Longitudinal Research. *Annual Review of Applied Linguistics* (37), p. 203-217 [http://www.thomasandcollier.com/assets/aral-2017-\(typed\).pdf](http://www.thomasandcollier.com/assets/aral-2017-(typed).pdf)
- Van Esch, W., Petit, R., & Smit, F. (2011). Nabij op afstand. Ouders en het mbo. Expertisecentrum Beroepsonderwijs

Bijlagen

Bijlage 1. - Codeboek

Thema/Code	Omschrijving	Voorbeeld	Soort code
Ondersteuning van school			
<i>Betrokkenheid (wel)</i>	De leerlingen hebben gesprekken met school gevoerd over hun toekomst en hielpen de leerlingen met praktische zaken.	“Ik heb gesprekken gevoerd met mijn mentor over mijn toekomst.”	Inductief
<i>Betrokkenheid (niet of weinig)</i>	De leerlingen hebben geen of moesten uit zichzelf gesprekken voeren met school over hun toekomst en de school hielp de leerlingen niet met praktische zaken.	“Ik heb zelf een gesprek aangevraagd met mijn mentor om over mijn toekomst te praten.”	Inductief
<i>Informatie (voldoende)</i>	De leerlingen ervoeren dat ze genoeg informatie hebben gekregen over hun toekomst of dat de school bepaalde informatie over loopbaankeuzes heeft meegegeven.	“Verschillende vaklieden kwamen bij ons op school om uit te leggen over hun beroep.” Of “Mijn mentor heeft mij uitgelegd hoe ik mijn opleiding moet kiezen.”	Deductief
<i>Informatie (niet of weinig)</i>	De leerlingen ervoeren dat ze meer informatie over mogelijke loopbaankeuzes wilden krijgen of dat ze hiervoor geen informatie hebben gekregen.	“Ik wil meer LOB uren op de ISK.” Of “Wij hebben geen uitleg gekregen over hoe wij een opleiding moeten kiezen.”	Deductief
Ondersteuning van ouders en verzorgers			
<i>Meningen (bevestigen)</i>	Zowel de ouders als de kinderen bevestigen de meningen van elkaar.	“Ik vind het belangrijk dat mijn ouders mij helpen bij mijn keuze.”	Deductief

<i>Meningen (niet bevestigen)</i>	Ouders en kinderen zijn het niet eens met elkaars mening.	“Ik bepaal zelf mijn eigen keuze.”	Deductief
<i>Hulp (voldoende)</i>	Ouders en verzorgers praten met hun kinderen over hun toekomst en zijn betrokken bij open dagen en gesprekken met school.	“Ik praat met mijn ouders over mijn toekomst.” Of “ik ben samen met mijn ouders op gesprek geweest met mijn mentor.”	Deductief
<i>Hulp (niet of weinig)</i>	Ouders en verzorgers praten niet met hun kinderen over hun toekomst of de kinderen hebben weinig aan hulp.	“Mijn ouders hebben geen interesse in wat voor opleiding ik aan wil beginnen.” Of “Mijn ouders helpen mij niet bij mijn keuze omdat zij het Nederlandse schoolstelsel niet begrijpen.”	Deductief

Bijlage 2.- Informatiebrief

....., ...datum...

Geachte ouder(s) / verzorger(s),

Op het vmbo moeten leerlingen tijdens de opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op hun toekomstige carrière. Op school maakt uw kind daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten leerlingen helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [*Naam school*] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor uw kind?

De klas van uw kind doet mee aan het onderzoek. Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke behoeften de leerlingen hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar de ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Binnen de klas zullen we een aantal leerlingen uitnodigen voor een groepsgesprek. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen wij u om aan te geven of uw kind mee mag doen aan het groepsgesprek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en kan op ieder moment stop worden gezet. Dus als uw kind tijdens het groepsgesprek niet meer verder wil, dan mag en kan uw kind stoppen door dit aan te geven bij de gespreksleider.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die uw kind geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar uw kind te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de naam van uw kind dus nooit genoemd worden.

Rechten

Als u niet langer wilt dat uw kind meedoet met het onderzoek, kunt u dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. De gegevens worden dan verwijderd uit de

databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als u vragen hebt over privacy, kunt u ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers uw vraag niet kunnen beantwoorden dan kunt u deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeftte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Bijlage 3.- Toestemmingsformulieren

Toestemmingsformulier

Geachte ouder/verzorger,

Via dit formulier kunt u aangeven of uw kind mag deelnemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het groepsgesprek voor mijn kind inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Op elk moment kan er gestopt worden met deelname. Hiervoor hoef ik geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of mijn kind wel of niet gevraagd mag worden deel te nemen aan het groepsgesprek:

Ik, ...,

ouder/verzorger van .....,

uit klas ..... van [*Naam school*],

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heeft u recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming.

....., ...datum...

Beste leerling,

Op het vmbo moet je tijdens je opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op je toekomstige carrière. Op school maak je daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten je helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [*Naam school*] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor jou?

Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke wensen jullie hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar je ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen we jou om aan te geven dat jij mee wilt doen aan het onderzoek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en je kunt op ieder moment stoppen. Dus als je tijdens het groepsgesprek niet meer verder wilt, dan mag je stoppen. Dit kun je aangeven bij de gespreksleider. We hopen natuurlijk dat je mee wilt doen, zodat we scholen goed kunnen adviseren over LOB.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die je geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar jou te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de jouw naam dus nooit genoemd worden.

Jouw rechten

Als je niet langer wilt meedoen met het onderzoek, kun je dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. Jouw gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als je vragen hebt over privacy, kun je ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten

de onderzoekers je vraag niet kunnen beantwoorden dan kan je deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeftte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Bijlage 4.- Interviewleidraad

Interviewprotocol focusgroepgesprekken leerlingen – bovenbouw (leerjaar 3-4)

Vorbereidingen	Wie
Vragenlijstje om in te laten vullen – groen – vraag 11-16	
Flap met LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding + de vragen 5 a,b,c,d,e,	
Vraag 19: op vel papier <i>belangrijk – niet belangrijk</i>	
Meenemen	
Flappen, post-its, zwarte stiften, plakband/schildertape meenemen, iets lekkers, A4 tjes - voor naambordjes	
Ter plekke	
Opnemen gesprek + foto's flappen maken {flappen met post its voor de zekerheid meenemen voor de uitwerking	

Naam gespreksleider:

Namen leerlingen:

School:

Datum van het interview:

Tijdstip van het interview:

Introductie (bedanken voor tijd, benoemen doelen gesprek, inschatting gespreksduur)

Belangrijk om te weten:

- Tijdens het interview wordt een geluidsopname gemaakt, waardoor naderhand het gesprek uitgewerkt kan worden.
- De opnames worden uitgetypt en geanonimiseerd. Hierna wordt de opname van het interview verwijderd. Er worden in de verslaglegging geen namen genoemd of andere informatie die ervoor kunnen zorgen dat uitspraken naar individuele docenten terug te leiden zijn.
- Deelname aan dit gesprek is vrijwillig en het staat u vrij om ermee te stoppen als u niet verder wilt gaan. Daarvoor hoeft u geen reden op te geven.

Inleveren toestemmingsformulier ouders/verzorgers

Ondertekening eigen toestemmingsformulieren

Focusgroepgesprek

<u>Startvragen</u>	
--------------------	--

<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorstellen (naam, leerjaar, leerweg, profiel) 2. Persoonskenmerken: sekse (noteren), ‘roots’ (niet verplicht) <i>tussendoor vragen nr 2e taal</i> 3. Waarom heb je voor je profiel gekozen? Ben je nog tevreden met de keuze die je toen gemaakt hebt? Wat heeft je geholpen om je profielkeuze te maken? <i>doorvragen weet je nog waarom je hebt gekozen voor dit profiel - op post it steekwoorden schrijven</i> 	<p>Plenair</p> <p>Plenair</p> <p>Plenair</p>
<u>Kiezen van een vervolgopleiding & LOB</u>	
<ol style="list-style-type: none"> 4. Wie weet al welke vervolgopleiding je na het vmbo wilt gaan doen? (mbo, havo) 	post it

<ol style="list-style-type: none"> 5. (Benoem een aantal LOB-activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op de school a.d.h.v. de ingevulde quickscan) <i>Heb je al informatie gekregen over vervolgopleidingen. Zo ja volgen vragen hieronder mbv post-its, zo nee overslaan</i> <ol style="list-style-type: none"> a. Wat vind je van de informatie die je over vervolgopleidingen hebt gekregen? b. Wat vind je van de hulp die je op school hebt gekregen bij het kiezen van een vervolgopleiding? c. Welke activiteiten die jouw school organiseerde bij het kiezen van een vervolgopleiding vond je het nuttigst? Waarom? d. Welke activiteiten vond je niet nuttig? Waarom niet? e. Welke andere activiteiten zouden je kunnen helpen om een goede keuze voor een vervolgopleiding te maken? 	<p>Een aantal LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op een flap zetten.</p> <p>Vraag a b c d e ook op een flap zetten</p> <p>Post-its voor vragen a b c d e</p>
<ol style="list-style-type: none"> 6. Wie heeft wel eens een individueel loopbaangesprek met de mentor of decaan gehad? Wat vond je daarvan? 	Plenair
<ol style="list-style-type: none"> 7. Wie weet al welk beroep je later wilt gaan doen? Wat dan? Waarom lijkt dat beroep je leuk? 	Plenair
<u>Ondersteuning vanuit school</u>	
<ol style="list-style-type: none"> 8. Bij wie kunnen jullie op school terecht met vragen over de keuze van een vervolgopleiding? Wie maakt hier wel eens gebruik van? 	Plenair
<ol style="list-style-type: none"> 9. Wat kan de school doen om leerlingen beter te helpen bij deze keuze? 	Groep – opschrijven op flap
<u>Ondersteuning door ouders/verzorgers</u>	

10. Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?	Vragen op flap en invullen met post its
11. Waar hebben jullie het dan over?	
12. Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?	
13. Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?	
14. Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?	
15. Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?	
<u>Ondersteuning door anderen</u>	
16. Praten jullie wel eens met vrienden/klasgenoten over je keuze voor een vervolgopleiding? Waar hebben jullie het dan over?	Plenair
17. Zijn er nog andere personen met wie je praat over je keuze? Met wie? Bv. broers of zussen of andere familieleden? Waar praten jullie dan over?	Plenair
<u>Invloed anderen</u>	
18. Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/ voor een vervolgopleiding? a. Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen? b. Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?	vraag leerlingen op een lijn te gaan staan van heel belangrijk tot niet belangrijk (a en b zijn doorvragen)
<u>Discriminatie</u>	
19. Denk je dat je tijdens vervolgopleiding of baan anders behandeld wordt/ of moeilijker krijgt omdat je vrouw of man bent, een handicap hebt of je familie uit een ander land komt. – bijv negatieve opmerkingen, minder makkelijk worden aangenomen bij een stage of bij een baan vanwege je geslacht , handicap of etnische achtergrond)	toelichting op de vraag en dan op papier antwoorden. Of

	plenair – in pilot uittesten
21. Houd je hier rekening mee bij je keuze voor een vervolgopleiding? Hoe dan?	
22. Zou je hulp willen om te leren omgaan met discriminatie? Zo ja, wat zou je dan voor hulp willen?	
<u>Slotvraag</u>	
23. Wat wil je nog zeggen over dit onderwerp wat niet aan bod is geweest?	